

Resumé

Zňovští z Korkyně (Tragické konce příslušníků jednoho rytířského rodu)

Zňovští z Korkyně patří k málo známým rytířským rodům, které rozšířily řady české šlechty v pobělohorské době. Michal Bohuslav Zňovský přišel do Čech z Uher, kde jeho předci žili v městečku Varalíně pod hradem Zňovem, od něhož bylo odvozeno i rodové příjmení. V roce 1616 byl Michal Bohuslav přijat bratry Jiřím a Linhartem Kůrky Cholovskými z Korkyně a Cholovic za erbovního strýce. Prameny naznačují, že s nimi byl zároveň v příbuzenském vztahu, jehož podobu ale nelze upřesnit.

V Čechách se Michal Bohuslav stal sekretářem české komory a jako věrný katolík se po potlačení stavovského povstání dočkal společenského i majetkového vzestupu. V roce 1621 byl přijat za měšťana Nového Města pražského, v roce 1628 ho pak císař Ferdinand II. povýšil do rytířského stavu. Z konfiskátů získal novoměstský Fleišmanovský dům s pivovarem a desková panství Nesměřice a Borovsko v čáslavském kraji. Na sklonku života přesídlil Moravu, kde zastával nejprve úřad královského prokurátora a posléze se stal leníkem a služebníkem olomouckého biskupa Leopolda Viléma Habsburského a hofrychtěrem jeho kroměřížského manského soudu.

Mohlo by se zdát, že Michal Bohuslav položil pevné základy dalšímu vzestupu rodu. Tak tomu ovšem nebylo. Byl sice dostatečně vlivný na to, aby se mu podařilo získat některé konfiskované statky, nebyl ale dost zámožný na to, aby je mohl královskému fisku splatit. Na sklonku jeho života proto propadlo borovsko-nesměřické panství exekuci, stejně jako Fleišmanovský dům. Michalovi potomci vlastnili od té doby statky spíše nepatrného rozsahu. Pouze Michalův pravnuk Jan Josef se oženil se zámožnou vdovou Annou Terezií Pentenriederovou z Hartliebu a koupil společně s ní v roce 1738 západočeské panství Klenová, po brzké manželčině smrti byl ale v roce 1745 nucen je z ekonomických důvodů opět prodat. Naposledy se dva příslušníci rodu Zňovských připomínají v tituláři z roku 1788, následně se jejich stopy ztrácejí.

Stejně jako na sebe Zňovští neupozornili objemem nashromážděného majetku, nevyunikli příliš ani společensky. Nejprestižnějšího postavení se domohl právě již zmíněný Michal Bohuslav, jeho descendentů buď na žádné veřejné funkce nedosáhli, nebo zastávali jen posty relativně málo významné. Jan Jiří Zňovský se stal sice v roce 1715 krajským hejtnanem nově vytvořeného Berounského kraje za rytířský stav, správu kraje už však v té době měli v rukou hejtmáni ze stavu panského a jeho funkce tak měla spíše pomocný charakter. Také postavení rady soudu nejvyššího pražského purkrabství, jehož o několik let později dosáhl Josef Václav Zňovský, nepatřilo mezi klíčové posty v byrokratizující se správě habsburských dědičných zemí. Ti Zňovští, kteří hledali obživu v císařské armádě, postoupili jen na běžné důstojnické hodnosti – Václav Michal byl rytmistrem císařské gardy, jeho bratr František hejtnanem u jezdeckta, hejtnanem byl i pozdější majitel Klenová, Jan Josef.

Pozoruhodná je tedy u Zňovských především ta skutečnost, že velká část mužských příslušníků rodu zahynula na počátku 18. století násilnou smrtí. Hejtman František byl v roce 1704 zastřelen ze zadu vlastními lidmi v bitvě u Donauworthu, jeho bratr Václav Michal byl o čtyři roky později ve sklepě vlastního domu zavražděn pravděpodobným milencem své ženy. Třetí bratr Jan Jiří se v roce 1719 dostal do hádky s nevlastním synem Janem Václavem Rodrem z Feldburku a v následné potyčce jím byl smrtelně poraněn. Z příslušníků další generace byl v roce 1724 v Praze ve věku pouhých třiceti let úkladně zavražděn rada purkrabského soudu Josef Václav. Tato série neštěstí dodává historii rodu Zňovských jakýsi chmurně romantický nádech. Předložený příspěvek (jakkoli dozajista není jejím úplným a vyčerpávajícím popisem) mapuje na základě dochovaných pramenů, uložených převážně v Národním archivu, osudy jednotlivých členů rodu, upřesňuje jejich vzájemné příbuzenské vztahy a snaží se tak cestou dílčí sondy přispět k poznání života příslušníků nižší šlechty v 17. a 18. století.

Zusammenfassung

Das Geschlecht Zňovský z Korkyně (Die tragischen Enden der Angehörigen eines Rittergeschlechtes)

Die Zňovskýs z Korkyně (Zniowsky von Korkyň) gehören zu einem der wenig bekannten Rittergeschlechter, die in der Zeit nach dem Weißen Berg die Reihen des böhmischen Adels vermehrten. Michal Bohuslav (Michael Gottlob) Zňovský kam nach Böhmen aus Ungarn, wo seine Vorfahren im Städtchen Varalien (Váralja) unter der Burg Zňov (Zniov) lebten, von der auch der Geschlechtsname abgeleitet wurde. Im Jahre 1616 wurde Michal Bohuslav (Michel Gottlob) von den Brüdern Jiří (Georg) und Linhart Kúrka Cholovský von Korkyň und Cholowitz zum Wappenonkel aufgenommen. Die Quellen besagen, dass er mit ihnen auch in Verwandtschaft stand, aber ihre Form kann man nicht konkretisieren.

In Böhmen wurde Michal Bohuslav (Michel Gottlob) zum Sekretär der Böhmisches Kammer und als ein treuer Katholiker erfuhr er, nachdem der ständische Widerstand bezwungen worden war, eine Gesellschafts- und Vermögenserhöhung. Im Jahre 1621 wurde er zum Bürger der Prager Neustadt aufgenommen und im Jahre 1628 vom Kaiser Ferdinand III. in den Ritterstand erhoben. Aus den Konfiskaten gewann er das Fleischman-Haus mit der Brauerei in der Prager Neustadt und die Tafelherrschaften Nesměřice (Nesměřitz) und Borovsko (Borowsko) im Časlauer Kreis. Am Ende seines Lebens siedelte er nach Mähren um, wo er das Amt des königlichen Prokurators bekleidete und danach er zum Lehensmann und Bedienten des Olmützer Bischofs Leopold Wilhelm von Habsburg und zum Hofrichter dessen Kremsierer Lehensgerichtes wurde.

Michal Bohuslav (Michael Gottlob) war zwar genug einflussreich, einige konfiszierten Grundbesitze zu gewinnen, er war aber nicht genug reich, sie dem Fiskus zu bezahlen. Am Abend seines Lebens fiel deshalb seine Borowsko-Nesměřitzer Herrschaft der Exekution anheim, genauso wie sein Fleischman-Haus.

Michals Nakommen besaßen seit dieser Zeit die Grundbesitze nur im geringen Ausmaß. Nur Michals Urenkel Johann Josef heiratete die wohlhabende Witwe Anna Theresia Pentenrieder von Hartlieb und kaufte gemeinsam mit ihr im Jahre 1738 die westböhmisches Herrschaft Klenová (Klenau). Nach dem baldigen Tod seiner Gemahlin war er aber gezwungen aus den ökonomischen Gründen die Herrschaft im Jahre 1745 wieder zu verkaufen. Zum letzten Mal werden zwei Angehörigen des Geschlechtes Zňovský im Titular aus dem Jahre 1788 erwähnt. Darnach verschwinden alle ihre Spuren.

Die Zňovskýs zogen auf sich die Aufmerksamkeit weder mit ihrem Besitz noch gesellschaftlich. Die höchste Gesellschaftsstellung errang gerade schon erwähnter Michal Bohuslav (Michael Gottlob). Seine Nachkommen bekleideten entweder keine öffentlichen Posten oder nur relativ wenig bedeutend. Jan Jiří (Johann Georg) Zňovský wurde zwar 1715 als Vertreter des Ritterstandes zum Kreishauptmann des neu gebildeten Berauner Kreises, aber die Verwaltung des Kreises zu dieser Zeit hatten in ihren Händen schon die Hauptmänner aus dem Herrenstand und so hatte Zňovskýs Funktion nur ein Hilfscharakter. Auch der Posten eines Gerichtsrathes der Prager Hochburggrafschaft, die um einige Jahre später Josef Václav (Wenzeslaus) Zňovský errang, gehörte in der bürokratisierten Verwaltung der Habsburger Erbländer nicht zu Schlüsselposten. Die Mitglieder des Geschlechtes, die Lebensunterhalt in der kaiserlichen Armee suchten, gewannen nur übliche Offizierschargen - Václav Michal (Wenzeslaus Michael) war der Rittmeister bei kaiserlicher Garde, sein Bruder Franz der Hauptmann bei Kavallerie; zum Hauptmann wurde auch der nächste Besitzer von Klenová (Klenau) Johann Josef.

Bemerkenswert bei Zňovskýs ist die Tatsache, dass die meisten männlichen Mitglieder des Geschlechtes am Anfang des 18. Jahrhunderts durch den gewaltigen Tug starben. Der Hauptmann Franz wurde 1704 in der Schlacht bei Donauworth von seinen eigenen Leuten von hinten erschossen. Sein Bruder Václav Michal (Wenzeslaus Michael) wurde vier Jahre später im Keller eigenes Hauses wahrscheinlich von Liebhaber seiner Frau ermordet. Der dritte Bruder Jan Jiří (Johann Georg) geriet 1719 in den Streit mit seinem Stiefsohn Jan Václav (Johann Wenzeslaus) Roder von Feldburg und in der nachfolgenden Plänkelei wurde er von ihm tödlich verwundet. Von den Mitgliedern der nächsten Generation wurde der Rath des Burggrafsgerichtes Josef Václav (Wenzeslaus) 1724 in Prag im Alter von nur 30 Jahren meuchlerisch ermordet. Diese Serie vom Missgeschick gibt der Historie des Geschlechtes Zňovský düstere romantische Nuance.

Der vorliegende Beitrag (obwohl ist er nicht erschöpfende Schilderung derselbe) mappiert auf Grund der überlieferten Quellen, vor allem im Nationalarchiv aufbewahrt, die Schicksale der einzelnen Mitglieder des Geschlechtes, konkretisiert ihre gegenseitige Verwandtschaftsbeziehungen und bemüht sich zur Erkenntnis des Lebens des niedrigeren Adels im 18. Jahrhundert beizutragen.

Annotation

The Zňovští of Korkyně: the Tragic End of a Knightly Family

The Zňovský of Korkyně constituted one of the less-well-known knightly families to enlarge the numbers of the Czech nobility in the period after the Battle of the White Mountain in 1620. Michal Bohuslav Zňovský came to Bohemia from Hungary, where his ancestors had lived in the small town of Varalín under the castle of Zňov, from which the family surname was also derived. This article, based on historical sources deposited in the National Archives, surveys the fates of several members of this family, traces their family connections, and uses this case study to cast light on the way of life of the Bohemian gentry in the seventeenth and eighteenth centuries.